

ЗМІСТ

Передмова	5
1. Робоча програма навчальної дисципліни	7
1.1. Опис навчальної дисципліни	7
1.2. Мета і завдання навчальної дисципліни	8
1.3. Програма навчальної дисципліни	9
1.4. Структура навчальної дисципліни	14
1.5. Зміст теоретичної підготовки	15
1.6. Теми практичних і семінарських занять.....	19
1.7. Теми лабораторних занять.....	20
1.8. Самостійна робота	21
1.9. Методи навчання	26
1.10. Методи контролю	27
1.11. Засоби діагностики якості вищої освіти	27
1.11.1. Контрольні запитання	27
1.11.2. Завдання письмових експрес-опитувань студентів ...	32
1.12. Програма семестрового екзамену	35
1.13. Програма семестрового заліку	38
1.14. Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів. Розподіл балів, що присвоюються студентам	41
1.15. Методичне забезпечення	51
1.16. Рекомендована література	51
1.17. Інформаційні ресурси	61
2. Конспект лекцій	65
Вступ.....	65
Функціонування української мови у засобах масової комунікації	71
Характеристика звуків української мови	81
Фонологічна система української мови	89
Засоби милозвучності української мови. Творення образу звуком	94
Фонетичне членування мовленнєвого потоку	101
Виразність мовлення та структурно-інтонаційна організація тексту	110
Невербальні (позамовні) засоби спілкування	123
Орфоепія	130

Графіка і орфографія української мови	141
Лексикологія як розділ мовознавства. Слово в лексико-семантичній системі мови	147
Багатозначність слова	153
Лексика української мови з погляду її походження	159
Функціональна диференціація лексики української мови	165
Фразеологія української мови	172
3. Плани практичних і семінарських занять	182
4. Плани лабораторних занять	246
5. Самостійна робота.....	255
6. Схеми лінгвістичних аналізів	268
Рекомендована література	279

ПЕРЕДМОВА

Основним знаряддям праці журналістів є мова. Курс «Українська мова в засобах масової комунікації» пов'язаний із професійною підготовкою журналістів на Україні. Адже для майбутніх журналістів важливим є оволодіння майстерністю комунікації як в усній, так і в писемній формі. Журналіст високої кваліфікації повинен опанувати закономірності й тенденції розвитку сучасної мови на різних її рівнях. Тому рецензований навчальний посібник є актуальним.

Посібник допоможе студентам напряму підготовки «Журналістика» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» засвоїти основні відомості про фонетичну систему і лексичний склад української мови, опанувати її літературні норми, з'ясувати способи використання мовних одиниць у засобах масової комунікації (відповідно до норм сучасної української літературної мови), проаналізувати найтипівші помилки, які подибуємо на сторінках газет, у радіо- й телепередачах і віднайти шляхи усунення таких огрехів.

Навчальний матеріал охоплює такі модулі дисципліни «Українська мова в засобах масової комунікації», як «Фонетика, орфографія і культура усного мовлення журналіста. Графіка і орфографія української мови» та «Лексика і лексикографія української мови. Фразеологія і збагачення засобів вираження в журналістському тексті» і дає можливість практично опрацювати основні питання цих модулів.

За структурою та змістом він не має аналогів, оскільки відповідає вимогам кредитно-модульної системи навчання, є навчально-методичним комплексом дисципліни «Українська мова в засобах масової комунікації». Його складниками є робоча програма навчальної дисципліни (опис навчальної дисципліни, мета і завдання навчальної дисципліни, програма навчальної дисципліни, структура навчальної дисципліни, зміст теоретичної підготовки, теми практичних, семінарських і лабораторних занять, самостійна робота, методи навчання, методи контролю, засоби діагностики якості вищої освіти, програми семестрового екзамену і заліку, критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни, розподіл балів, що присвоюють-

ся студентам, методичне забезпечення, рекомендована література, інформаційні ресурси), конспект лекцій, плани практичних, семінарських і лабораторних занять, самостійна робота, схеми лінгвістичних аналізів.

Навчальний посібник допоможе викладачам вищої школи раціонально будувати заняття з української мови в засобах масової комунікації.

1. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <i>0303 Журналістика та інформація</i>	Рік підготовки:	
Модулів – 2	Напрямок підготовки <i>6.030301 Журналістика</i>		
Змістових модулів – 5			1-й
Загальна кількість годин – 144 год.			Семестр
			1-2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	26 год.	
		Практичні	
		32 год.	
		Лабораторні	
		4 год.	
		Самостійна робота	
		82 год.	
		Модульні контрольні роботи	
2			
	Вид контролю: екзамен, залік		

1.2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Українська мова в засобах масової комунікації» – різнобічний мовленнєвий розвиток майбутніх фахівців-журналістів, усвідомлення місії комунікативної, репрезентативної та культуроносною функцій української мови в засобах масової інформації; ознайомлення студентів із лексико-фразеологічною системою сучасної української мови, формування умінь і навичок використовувати в майбутній професійній діяльності лексичні та фразеологічні засоби з урахуванням їх семантики, джерела походження, стилістичних властивостей тощо.

Основними завданнями дисципліни є опрацювання студентами теоретичного матеріалу з фонетики, орфоепії, графіки, орфографії української мови, оволодіння практичними навичками у виявленні закономірностей звукових змін, що відбуваються в процесі сполучення звуків у мовному потоці, їх аналізу та класифікації, а також з лексики і фразеології, формування в них наукових поглядів на мову, вироблення навичок самостійних спостережень над мовними фактами, їх аналізу та класифікації, розуміння законів їх розвитку і функціонування в мові, зокрема в мові ЗМІ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати особливості публіцистичного стилю та його жанри; предмет фонетики української мови, її визначення, практичну цінність та зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами; основні аспекти вивчення звуків та умови творення звуків; склад і характеристику фонем української мови; основні відомості з історії української графіки й орфографії, їх особливості й основні принципи основна увага зосереджується на орфоепічних та орфографічних нормах української мови; місце лексики і фразеології в системі сучасної української мови, їх зв'язки з іншими структурними рівнями мови; дефініції та властивості мовних одиниць, що входять до лексичної та фразеологічної систем української мови; різновиди системних зв'язків у лексиці та фразеології; принципи побудови статей у словниках різних типів;

уміти передавати мовлення засобами фонетичного письма, членувати потік мовлення на окремі одиниці (зокрема склади), виділяти фонетичними засобами один зі складів фразового так-

ту (наголос), давати артикуляційну характеристику звуків (голосних і приголосних), знаходити і пояснювати звукові зміни, складати партитуру тексту, уміти виступати перед аудиторією, дотримуючись орфоепічних і граматичних норм, виправляти орфоепічні та орфографічні помилки в мові ЗМК; визначати приналежність тексту до того чи іншого функціонального стилю за його лексичними, морфологічними та синтаксичними особливостями; знаходити і аналізувати вияви системних явищ у лексиці та фразеології; з'ясовувати джерела походження лексичних одиниць за характерними фонетичними та морфологічними ознаками; визначати стильову приналежність і емоційно-експресивне забарвлення слів та способи його вираження; витлумачувати значення фразеологічних одиниць і вводити їх у контекст; орієнтуватися в сучасних лексикографічних та фразеографічних джерелах і використовувати їх у практичній діяльності.

1.3. Програма навчальної дисципліни¹

Модуль 1. Фонетика, орфоепія і культура усного мовлення журналіста.

Графіка і орфографія української мови *Змістовий модуль 1*

ВСТУП

Поняття «літературна мова», «національна мова», «загальнонародна мова», «мовна норма», «культура мовлення». Писемна та усна форми літературної мови. Стилї мовлення.

Походження, історичний розвиток української мови. Її місце з-поміж мов світу та слов'янських мов. Розвиток окремих мовних стилів. Роль журналістів у становленні й збагаченні публіцистичного стилю. Мовна культура сучасної української журналістики.

Мовленнева діяльність як творчість. Закономірності функціонування української мови в засобах масової комунікації. Характеристика і взаємозв'язок різних мовознавчих курсів у системі журналістської освіти.

¹ Навчальна програма укладена на основі програми: Мамалига А.І. Українська мова в засобах масової комунікації / А.І.Мамалига. -

Фонетика. Фонологія

Особливе значення цих мовознавчих розділів для формування культури усного мовлення. Артикуляційна й акустична характеристика звуків української мови. Голосні звуки в мовному потоці. Явище асиміляції та дисиміляції приголосних. Чергування звуків при словозміні та словотворенні. Спрощення в групах приголосних. Подовження приголосних звуків.

Засоби милозвучності української літературної мови та їхні особливості в ефірному мовленні. Звук і зміст. Психологічні основи творення образу звуком.

Змістовий модуль 2

Фонетичне членування мовленнєвого потоку

Фонетичні одиниці мови (фрази, такти, склади, звуки). Складоподіл. Просодичні (фонетичні) засоби української мови. Ритмічна структура слова.

Виразність мовлення та структурно-інтонаційна організація тексту

Виразність як ознака культури мовлення. Технічні показники виразності мовлення. Логічна та інтонаційна виразність мовлення.

Членування мовного потоку. Партитура тексту як допоміжний засіб структурно-інтонаційної організації читання / проголошення тексту. Комунікативно-прагматичні основи журналістського мовлення. Інтелектуальна й естетична функції техніки мовлення. Дикція. Особливості мовлення перед мікрофоном.

Невербальні засоби спілкування

Наука про невербальні засоби спілкування. Види невербальних засобів спілкування. Універсальне й ідіоетнічне в невербальному спілкуванні. Невербальні засоби спілкування у практиці журналіста.

Змістовий модуль 3

Орфоепія і культура усного мовлення журналіста

Орфоепічні норми української літературної мови. Техніка мови голосних і приголосних звуків української мови з урахуванням їхньої акустично-артикуляційної характеристики. Відхилення від норми та шляхи подолання їх.